

ZAPPE LÁSZLÓ

Kizárólag női szemszögből

■ FALUSSY LILLA: METADOLCE ■

Ha az ember nagyon bizonytalan benne, hogy mit is látott a színházban, legjobb, ha elmeséli. Szóval: a debreceni Csokonai Színház stúdiószínpadára érkező néző először is egy hatszögletű filagóriafélébe botlik, amely elfoglalja a helyiség közepét. Ezt ülhetjük majdnem körbe. Ötoldalt vannak a székek, a hatodik oldal arra szolgál, hogy a színészek bejöjjenek, illetve e bejárat fölött még egy gitáros fiatalember is ül, aki olykor örökzöldekkel szakítja meg a produkciót. A filagóriaszerű építmény dobogót rejt magában, forgóval, ülő nézőnek könyökmagasságban, ezen a hársányzöld, fűre emlékeztető borításon folyik majd a játék. A nézők fölött tévémonitorok függenek, amelyek majd felülnézetből közvetítik az eseményeket. A középső építményt ugyancsak az ülő néző könyökének magasságában perem veszi körül, ez előtt, tonettszékeken is ülnek, ők a peremre támaszkodva egészen közelről figyelhetik a játékot, némileg takarva is azt a hátrébb ülők elől. A peremen mindenféle tárgyak is várakoznak: étlapok, tálca, poharak, csészék, szóval kellékek. A hatszög öt oldalát áttetsző rolók takarják, melyeket a Kar szerepét betöltő Kóti Árpád főhűz, a játék végén pedig leeresztik őket.

Kóti Árpád ókori papnak, sámánnak öltözve, bottal, palástszerű köpenyben, fején szalaggal, kezében sámándobbal veretes, antik hangzású szöveget citál erőteljesen, méltósággal, csipetnyi távol-

ságot jelző iróniával. A debreceni nézőtéren ülők bizonyára nem mind ismerik föl, amit a darab olvasói a jegyzetből megtudhatnak, hogy „az idézetek származási helye: *Fénylő ölednek édes örömeiben. A sumer irodalom kistükre.* Európa Könyvkiadó, Budapest, 1983. Sumer eredetiből fordította: Komoróczy Géza.” Az esztétikai élmény szempontjából ennek különben sincs jelentősége. Annyi mindenképpen világos, hogy itt most valami ősi, elementáris, tiszta igazság lesz szembeállítva korunk komplikációival és komplexusaival, közvetítettségével és nehézkességével. Valami hatalmas, elemi erejű a későbbi elkorcsosulással, elpuhulással, ellanygulással. A férfi király volt, a nő királynő, és emelt fővel közeledtek egymás felé.

Ez annál is nyilvánvalóbb, mivel a sámánszerű Kar mellett jelen van egy mai emberpár, egyszerű, világos eleganciában. Ők a színlap szerinti Hős és Hősnő, akik a sumer idézet után házassági és egyéb társ-, illetve párkereső hirdetéseket mondanak bele a nézők képébe, fokozatosan áttérve a szabványos szövegekről a mind lényegibb, mind szókimondóbb, mind meztelenebb és trivialisabb megfogalmazásra. Azaz a jól nevelt, álszemérmes klisék mögül előbújik a nyers szexuális vágy, a nemi éhség és nyomorúság.

Ezután egy ideig, úgy tetszik, variációs etűdsor következik férfi és nő találkozásának örök témájára, melyet a Kar az idők böl-

Majzik Edit (Hősnő), Kóti Árpád (Kar) és Garay Nagy Tamás (Hős)

Mátthé András felvétele

csességével kommentál. Lassan azonban az is kiderül, hogy nem egyszerűen erről van szó. Az etüdök mind egyoldalúbbak. Mindinkább kitérnek, hogy a történeteket, a találkákat az egyik fél szögéből kell látnunk. S ez a Hősnő. Ő és a Kar végig a színen van, az utóbbi olykor a Hősnő apjaként viselkedik, választja ki egy páricsík jelképes előhúzásával a következő partnert, hogy ne mondjam, áldozatot, és akkor jön a színlap szerinti Hős, lejátssza szerepét, majd távozik. Hősnő a mindenre felkészült és különben is nagy teherbírási lelkek rezignációjával tudomásul veszi a csalódat, majd rögtön új kísérletbe fog. Sok finom megfigyelés, eredeti ötlet, szellemes képtelenség teszi színessé és változatosá ez a kis-sé mechanikus klisé, mindaddig, míg a Hősnő végül már a Kartól szeretne vigaszt nyerni. De nem nyerhet.

Nos, ez az a pont, ahol föl kell hagynunk a tárgyyszerű leírással. El kell árulnunk, hogy a darabot Falussy Lilla, egy nő, már nem igazán pályakezdő dramaturg írta, aki mögött e minőségében jeles teljesítmények állnak. Nem csoda hát, ha a férfi-nő viszony ábrázolása során óhatatlanul is a női szemszög válik kizárólagossá. Ez a női szempont azonban igencsak korlátozottan mutatkozik. Egy egészen biztos: a Hősnő egy – esetleg több – jól működő férfiszerszámra vágyik. Hogy a hozzá tartozó férfiút is óhajtáná-e, az nem egészen világos, s azt végképp homály fedí, hogy az illető férfitől mit vár azonkívül, egyáltalán vár-e valamit. Igaz, ebben a lényegre törő nagy redukcióban a nőről sem tudunk meg többet, mint hogy forró és kielégítetlen vágyak hajtják, melyeket azonban nem vesz tragikusan. Ettől van a *Metadolce* (*Féledes társkereső játék*) című szövegnek némi fanyar humora. De a legnagyobb zavar abból támad, hogy a szerző szerint a Kar tetszőleges nemű. S ezen a ponton az előadás döntő problémával kerül szembe. Tetszőleges nemű színész ugyanis nincsen. A rendezőnek döntenie kell. Bizonyára meg lehet kísérni, hogy valamilyen nem nélküli figurának tessék

ez az ókori sámán, ennek következtében bizonyára a mostaninál sterilebb, ugyanakkor talán mélyebb és logikailag egységesebb előadás jönne létre. A mostani azonban nem ilyen. Kóti Árpád erőteljesebb öregembert formál, aki botjával maga hajtja a forgót, mintegy a sors kerekét, tehát bizonyos mértékig isteni erőket is képes mozgósítani. Így aztán nem olyan egyszerű az a pillanat, amikor apaként természetszerűleg elutasítja, hogy leánya forrongó hevét lecsillapítsa. Ugyanis másfelől mint férfi, mint isten, mint archaikus pap tulajdonképpen megtehetné. A szövegből kisugárzó moralitásnak mindenestre nemigen mondana ellent. De nyilván egészen más volna a helyzet, más volna az egész játék asszociációs köre, ha a Kart színész nő játszáná.

Árkosi Árpád rendezése különben pontos, mértéktartó, s főleg stílusosan egységes és eltalált. Virtuózan egyensúlyoz az abszurd elemeltsége és a kabaréhumor földhözragadtsága között. A képtelenségek köré köznapi emberi pillanatokat iktat, a szókimondás durvaságát humorral és stilizálással enyhíti. Majzik Edit a kéjsóvár harmincas nő figurájába némi kislányság naivitást, éretlen bajt csempész, a Hősnő egész viselkedését idézőjelbe teszi, mintegy didaktikus példázatkeppen nyújtva át azt a nézőnek. Garay Nagy Tamás az általános, illetve semmilyen férfit, a tulajdonságok nélküli férfigatartás-kliséket sorakoztatja szakszerűen, változatosan egymás után.

FALUSSY LILLA: METADOLCE
(*Féledes társkereső játék*)
(Csokonai Színház, Debrecen)

DÍSZLET-JELMEZ: Libor Katalin. ZENE: Szabó Balázs. RENDEZTE: Árkosi Árpád.

SZEREPLŐK: Majzik Edit, Garay Nagy Tamás, Kóti Árpád.

SELMECZI BEA

Humor és Vidor

■ FESZTIVÁL NYÍREGYHÁZÁN ■

Az idei Vidor Fesztivál (szám szerint a harmadik) nem a felhőtlen kacagás jegyében telt Nyíregyházán, a *commedia dell'arte* élénk palettájába tragikomikus szín vegyült. Pierrot talán megunt az állandó hepiendet, és bejelentette barátainak: elegendem van a boldogságból, hagyjatok végre elsorvadni bánatomban, én igazából Arlecchinöt szeretem.

A középkori hagyományok egyedül a Csokonai, Borss Dániel és egy ismeretlen szerző „hajdúmagyaros” összedolgozása (és szétcincálása) következtében létrejött *Kocsonya Mihály házasságában* keltek életre. A Vidor Fesztivál Dottore-fődíja (a legjobb előadásért) valójában őket illette volna meg, hiszen nemcsak a *commedia dell'arte* újították meg (Pantalone-díj), hanem a nézők töretlen optimizmusát is. Nem kívánom ezzel Pintér Béla *Népi rablét* (a címen Bahtyin Rabelais-felfogása érződik) című meghatározhatatlan műfajú – talán szocio-tragikomédia? – darabjától elvitatni a babérokat, bár arra sem a „derű” sem a „vidám” címkét nem ragasztanám, mert a görbe tükör csak addig mulatságos, amíg nem magunkat látjuk benne. A mű balladisztikus haláltáncszerkezete a végnapjait élő, identitását kereső parasztság agonizálását

jeleníti meg, de rajta keresztül a teljes magyar(osch) kultúrát, tradíciót, eszményképet görcső alá helyezi. A napszemüveg itt összefér a bő gatyával, a mezősegi tánc a technóval, a népdal a magyar pop „gyöngyszemeit” imitáló karaokéval, a hatásvadász giccs az autentikus népművészettel. Az identitás megtalálása minden előadásban elmarad, ivásba fojtják megmaradt személyiségüket, s hazamennek a legények. Hátha egyszer kijózanodnak.

A *Kocsonya Mihály* nem mélyíti egzisztencialista drámává a népi nevetéskultúrát, a középkor ismert figurája, a Prókátor áll a hitvitázó iskoladramák stílusában megírt (avagy meg nem írt) szűzsé középpontjában, aki békaegér-konfliktusokban csúri-csavarja a nem létező bizonyítékokat védenca érdeke szerint. Itt azonban a két fél prókátora (a Hajdú–Magyar páros) nem juthat dülőre, hiszen mindkettő ugyanazon bizonyítékokba kapaszkodik, ugyanannak az éremnek két oldalát reprezentálja, nincs más megoldás: a családi idill magától helyreáll. (A középkori drámaíróknak nem véletlenül volt legnépszerűbb témájuk a hitviták mellett a házassági perek kigúnyolása: a választ csak akkor mondták ki, ha az elhálás nem történt meg, és a férfiról a bíróság előtt bebizonyosult, hogy képtelen a gyermeknemzésre.)